

ДЖЕРЕЛА ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА – форми вираження екол.-прав. норм, що призначені для регулювання екол. сусп. відносин. Виокремлюють 3 види юрид. Д. е. п.: закони та ін. нормат.-прав. акти; міжнар. прав. договори, ратифіковані шляхом ухвалення спец. закону; рішення КСУ (додаткові або допоміжні джерела права).

Серед зазначених джерел права особливу роль відіграють законодавчі та нормат.-прав. акти. Вони є документами, які формально закріплюють нормат. приписи; за їх допомогою забезпечується реалізація міжнар.-прав. договорів у галузі охорони довкілля; трансформують рішення КСУ, котрі стосуються тих чи ін. аспектів нормат.-прав. регулювання; є тим активним центром, до якого притягуються нитки прав. розвитку у цій сфері прав. діяльності.

Законодавчі та нормат.-прав. акти як Д. е. п. можливо класифікувати за різними критеріями на відповідні види.

Однією з найбільш значущих є класифікація за ієрархією джерел права, що зумовлена багаторівневою їх будовою, яка, у свою чергу, залежить від специфічної властивості прав. актів посідати певне місце в системі зак-ва відповідно до своєї юрид. сили. За юрид. силою Д. е. п. поділяються на закони (прийняті в особливому порядку первинні прав. акти з осн. питань держави, які безпосередньо відображають заг. держ. волю і наділені вищою юрид. силою) та підзаконні акти (нормат. юрид. акти відповідних держ. органів, які ґрунтуються на законі і не суперечать йому).

У свою чергу, ці види прав. актів також мають внутр. ієрархічну структуру. У системі законів найвищу юрид. силу

має КУ. Закони та ін. нормат.-прав. акти ухвалюються на основі КУ і мають відповідати їй. Ін. закони, маючи однакову юрид. силу, також різняться за своїм місцем в ієрархії структури екол. зак-ва. Важливим при цьому є призначення закону: він має чинити системоутворювальний вплив на певну сферу прав. регулювання. За цією ознакою можна виокремити ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища», а також ЗКУ, ВКУ, ЛКУ, КУпН, ЗУ «Про тваринний світ», «Про рослинний світ», «Про охорону атмосферного повітря», «Про природно-заповідний фонд», «Про екологічну мережу». Вони містять норми засадничого характеру, тобто такі, що мають заг. положення, за допомогою яких виробляються ін. норми.

На основі законів видаються підзаконні нормат.-прав. акти. Вони спрямовані на реалізацію законів, тобто мають за мету конкретизувати, деталізувати приписи законів. Зокрема, розрізняють укази Президента України, постанови та рішення КМУ, накази й інструкції міністрів та ін. центр. органів виконавчої влади, рішення органів місц. самоврядування та місц. держ. адміністрацій.

Для прав. регулювання відносин у сфері взаємодії сусп-ва і природи важливе значення має класифікація Д. е. п. на заг. і спец. За цією класифікацією до заг. джерел належать нормат.-прав. акти, предметом регулювання яких є різноманітні сусп. відносини, включаючи екол. Це зокрема ЗУ «Про інформацію», «Про правовий режим надзвичайного стану», «Про стандартизацію» тощо.

До спец. належать нормат.-прав. акти виключно екол. спеціалізації,

а саме: ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про оцінку впливу на довкілля», «Про Червону книгу України» тощо.

Найбільш повно передає специфіку прав. регулювання в екол. сфері класифікація Д. е. п. за предметом прав. регулювання, тобто таких, що спрямовані на: 1) охорону навколишнього природ. середовища як сукупності природ. і природ.-соц. умов та процесів (ЗУ «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про екологічну мережу»); 2) охорону, рац. використання окремих природ. ресурсів (ЗКУ, ВКУ, ЛКУ, ЗУ «Про тваринний світ», «Про рослинний світ» тощо); 3) врегулювання окремих питань екол. діяльності.

Останню групу можливо поділити на такі підгрупи: а) функціональні та спеціально тематичні (їх завданням є врегулювання певних видів діяльності, пов'язаних із забезпеченням рац. природокористування та охорони довкілля) – ЗУ «Про карантин рослин», «Про космічну діяльність», «Про оцінку земель»; б) санкціонуючі (тобто ті, що ратифікують міжнар. договори в екол. сфері) – ЗУ «Про ратифікацію Протоколу про збереження і стале використання біологічного і ландшафтного різноманіття»; в) установчі (статусні) – ті, що передбачають утворення, визначення статусу управлінських структур в галузі охорони навколишнього природ. середовища, територій і об'єктів ПЗФ – укази Президента України «Про Положення про Міністерство екології та природних ресурсів України», «Про Державне агентство водних ресурсів України», «Про Державне агентство лісових ресурсів України», «Про Держав-

не агентство рибного господарства»; г) програмно-стратегічні, концептуальні – визначають стан розвитку сусп. відносин в екол. сфері, існуючі в ній проблеми, способи їх вирішення – Концепція нац. екол. політики України на період до 2020, Стратегія поведження з РАВ в Україні тощо.

Д. е. п. – офіц. документальні акти загальнообов'язкового характеру, що виходять від уповноважених органів держави чи визнані державою і містять норми, якими регулюються екол. відносини.

Лит.: Гвоздик П. О. Джерела екологічного права України. К., 2012.

А. П. Гетьман.